

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 1/20

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופטת ע' ברון

העותרת: אם תרצו – ציונות להיות או לחדול

נגד

המשיבים: 1. שר החינוך
2. המועצה להשכלה גבוהה
3. האוניברסיטה העברית בירושלים
4. פרופ' עמירם גולדבלום

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותרת: עו"ד ערן בן ארי
בשם המשיבים 1 ו-2: עו"ד ליאורה וייס-בנסקי; עו"ד קובי עבדי
בשם המשיבה 3: עו"ד פפי יקירביץ; עו"ד אלירן אוזנה
בשם המשיב 4: עו"ד מיכאל ספרד; עו"ד אלון ספיר

פסק-דין

השופטת ע' ברון:

1. בגדר העתירה שלפנינו מבוקש כי נורה למשיבה 3, האוניברסיטה העברית בירושלים (להלן: האוניברסיטה), להעמיד לדין משמעתי את המשיב 4, הנמנה עם הסגל האקדמי של האוניברסיטה, בגין התבטאויות שהפנה כלפי חברי העותרת – עמותת "אם תרצו – ציונות להיות או לחדול" (להלן: העותרת). נוסף על כך, נתבקש צו שיורה למשיבים 1 ו-2, שר החינוך והמועצה להשכלה גבוהה (להלן: המל"ג), להטיל על האוניברסיטה עיצומים כל עוד היא איננה נוקטת בהליך משמעתי כנדרש.

העובדות הצריכות לעניין

2. בתמצית ייאמר כי במהלך חודש מאי 2019 פנתה העותרת לנשיא האוניברסיטה בעניין התבטאויות פומביות של המשיב 4, פרופ' עמירם גולדבלום, כלפי העותרת והחברים בה. ויצוין כי המשיב 4 הוא פרופסור אמריטוס שפרש לגמלאות בשנת 2015, שעודנו מלמד מספר שעות מצומצם באוניברסיטה בבית הספר לרוקחות (להלן: המשיב 4). במסגרת הפניות נטען כי ביום 13.5.2019, המשיב 4 פרסם שתי תגובות ("טוקבקים")

לכתבה אינטרנטית שפורסמה בעיתון הארץ, ובגדרן השווה את העותרת לתנועה נאצית; ציין כי לא יאפשר לסטודנטים לשבת בכיתתו כשהם נושאים את סממניה של העותרת; והוסיף כי יצלם את חבריה בקמפוס ויפרסם את שמותיהם במטרה למנוע מהם להתקבל ללימודים מתקדמים (להלן: ההתבטאויות).

העותרת דרשה כי האוניברסיטה תורה למשיב 4 לחזור בו מן ההתבטאויות ולהתנצל באופן פומבי, שאם לא יעשה כן – יפוטרו; נתבקשה הבהרה כי האוניברסיטה מאפשרת לכל סטודנט "לשמור על דעותיו ולבושו באוניברסיטה"; וכן נתבקש לקיים הליך משמעותי כלפי המשיב 4 בגין ההתבטאויות. האוניברסיטה השיבה כי היא רואה את ההתבטאויות כחמורות ומגנה אותן בכל תוקף, ואף הבהירה כי היא מחויבת להגן על חופש הביטוי של סטודנטים וחברי סגל – ומכאן שלא ניתן למנוע מסטודנטים להיכנס לשיעורים או לפגוע בהם בכל דרך אחרת בשל דעותיהם. האוניברסיטה הוסיפה וציינה כי הדברים הובהרו גם למשיב 4, כי לא ידוע על מקרה שבו הופרה הנורמה האמורה, וכי היא תפעל למניעת מקרים מסוג זה אם יתרחשו.

3. בהמשך, העותרת פנתה למל"ג ולשר החינוך על מנת שיתערבו בסוגיה ויחייבו את האוניברסיטה לקיים הליך משמעותי בעניינו של משיב 4. המל"ג קיימה בירור בנדון והודיעה כי ההתבטאויות אמנם מפלות לרעה את הסטודנטים שחברים בעותרת, באופן הסותר את החלטת המל"ג מיום 29.5.2018 שעוסקת בנושא ("עקרונות גילוי דעת בדבר התנהלות ראויה במוסדות להשכלה גבוהה בתחומי החפיפה בין פעילות אקדמית ופעילות פוליטית"; להלן: החלטת המל"ג בעניין פעילות פוליטית). משכך, נתבקשה הבהרה מן האוניברסיטה כי ההתבטאויות אינן מקובלות עליה, וכי היא לא תאפשר הפליה של סטודנטים בשל דעותיהם – ואלה אמנם נתקבלו. מעבר לאמור, המל"ג לא מצאה להתערב באופן הטיפול של האוניברסיטה בסוגיה.

משפניות העותרת לא השיגו את מבוקשה, היא פנתה להגשת העתירה דנן.

טענות הצדדים לעתירה

4. לטענת העותרת, ההתבטאויות עולות כדי תקיפה מילולית של חברי העותרת הלומדים באוניברסיטה, ומעידות על כוונת המשיב 4 להשתמש בסמכויותיו על מנת להפלות סטודנטים בשל השקפת עולמם. זאת באופן הנוגד את חוק זכויות הסטודנט, התשס"ז-2007, את תקנון המשמעת לחברי הסגל באוניברסיטה, וכן את החלטת המל"ג בעניין פעילות פוליטית. בהתאם, נטען כי היה על שר החינוך והמל"ג לחייב את האוניברסיטה לקיים הליך משמעותי נגד המשיב 4; ובהקשר זה צוין כי בנובמבר 2016

פורסם דוח ביקורת מאת מבקר המדינה ובו צוין כי האוניברסיטה (בין היתר) אינה מטפלת כראוי בעבירות משמעת של חברי סגל וכי המל"ג אחראית למציאת פתרון לכשל המערכתי בטיפול בסוגיה. עוד נטען כי על גופים מנהליים מוטלת חובת נימוק כללית בהחלטתם להימנע מפעולה, וזאת בפרט בכל הנוגע להחלטה להימנע מנקיטה בהליך משמעת נגד חבר סגל אקדמי באוניברסיטה – ומדובר בפגם נוסף שמצדיק התערבות בהתנהלות האוניברסיטה.

5. לעמדת האוניברסיטה יש לדחות את העתירה על הסף, הן משום שסמכותו של בית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק אינה חלה עליה מאחר שהיא איננה מוסד "הממלא תפקיד ציבורי על פי דין" כלשון סעיף 15(ד)(2) לחוק יסוד: השפיטה; הן מכיוון ששר החינוך והמל"ג כלל אינם מוסמכים להורות לה להעמיד לדין או לא להעמיד לדין חבר סגל אקדמי. לגופם של דברים, האוניברסיטה טוענת כי בנסיבות העניין די בצעדים שננקטו על ידה, ואין מקום לקיים הליך משמעת – זאת בפרט בהינתן שהמשיב 4 הוא גמלאי של האוניברסיטה ולא חבר סגל פעיל, ומשכך ניתן להפסיק את הוראתו בלא לקיים הליך משמעת; ואף בראי העובדה שהדברים נאמרו במסגרת פרטית ולא אקדמית. בנקודה זו האוניברסיטה מדגישה כי לא זו בלבד שהמשיב 4 ננזף על עצם אמירת הדברים, אלא שהוא אף הוזהר שלא לפעול על פיהם שאם לא כן ההיתר שניתן לו ללמד באוניברסיטה יבוטל. ועוד נאמר כי המשיב 4 הודיע שהוא מצר על ההתבטאויות ומכיר בכך שזו הייתה טעות חמורה להתבטא כפי שהתבטא – והדבר מצביע על כך שאין עוד טעם לקיים הליך משמעת בנדון. על כל פנים, האוניברסיטה עומדת על כך שהיא פעלה באופן סביר ומנומק, ועל כן אין עילה להתערב בהחלטתה שלא להעמיד את המשיב 4 לדין משמעת. כן נאמר באשר לדרישה להעמדה לדין משמעת, כי כלל לא הוגשה תלונה רשמית נגד משיב 4 בהתאם לתקנון המשמעת של העובדים האקדמיים באוניברסיטה; וככל שתלונה כאמור הייתה מוגשת, היה העניין נבחן ונבדק בהתאם לתקנון המשמעת.

לשיטת שר החינוך והמל"ג, דין העתירה להידחות בהיעדר עילה להתערבות שיפוטית. לטענתם, המל"ג פעלה כראוי בהתאם לשיקול דעתה הרחב ובהלימה לסמכויות המוקנות לה על פי חוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958 (להלן: חוק המל"ג); ולאחר שערכה בירור מקיף מול האוניברסיטה ושקלה את מכלול נסיבות המקרה, מצאה כי לנוכח הצעדים שננקטו על ידי האוניברסיטה וההסברים שסיפקה – לא נדרש המשך טיפול מצד המל"ג. נטען כי מדובר בהחלטה ראויה ומתבקשת הנטועה היטב בגדרי מתחם הסבירות, ומכאן שאין הצדקה להתערב בה; זאת במיוחד בהינתן החופש האקדמי והמינהלי הנתון למוסדות אקדמיים. כן נטען כי ממילא לא עומדת לשר החינוך

או למל"ג סמכות להטיל עיצומים על מוסד אקדמי בשל אופן טיפולו במקרה משמעת פרטני – ודי בכך על מנת לדחות את הסעד שנתבקש כלפיהם בעתירה.

המשיב 4 מצטרף לעמדת יתר המשיבים כי יש לדחות את העתירה העל הסף ולגופה, ומדגיש כי הוא מצר על ההתבטאויות ומעולם לא התכוון לממשן. לצד זאת, המשיב 4 ביקש לבאר את ההקשר שבו נכתבו ההתבטאויות. לדבריו, מזה מספר שנים הוא סובל מהתנכלויות של העותרת שרודפת אותו ואקדמאים נוספים רק מאחר שהם מעיזים להציג עמדה ביקורתית כלפי שליטתה של מדינת ישראל באזור יהודה ושומרון. לפי הנטען ההתבטאויות נכתבו מתוך זעזוע עמוק, בתגובה לכתבה שבה פורסם כי העותרת הקימה אתר אינטרנט בשם "הכר את המרצה" שבו פורסמו מספרי הטלפון וכתובות המייל של מרצים המתנגדים למדיניות ממשלת ישראל במטרה לאיים ולעודד זעם כלפיהם.

דיון והכרעה

6. לאחר שעיינו בעתירה ובתגובות הצדדים, על הנספחים שצורפו להן, הגענו לכלל דעה כי דינה להידחות על הסף בהעדר עילה להתערבות.

7. ייאמר תחילה כי אין חולק שההתבטאויות שבמוקד העתירה הן חמורות ובעלות אופי מפלה ופוגעני – המשיבים כולם הודיעו כי מדובר בהתבטאויות שאינן מקובלות עליהם, והמשיב 4 בעצמו הבהיר כי הדברים נכתבו "מתוך סערת רגשות ותחושת עלבון קשה" וברור לו כי היה צריך להימנע מכך. אולם, אופי ההתבטאויות איננו על הפרק וטענות העותרת נסבות על אופן הטיפול בהן.

נקודת המוצא לדיון בהקשר זה היא שלאוניברסיטה נתון שיקול דעת רחב בכל הנוגע לטיפול בהתנהלותם של מרצים הנמנים עם הסגל האקדמי שלה – והעותרת לא הצביעה על נסיבות חריגות המתקיימות בענייננו שמצדיקות להתערב באופן שבו הפעילה האוניברסיטה את שיקול דעתה; ולא מצאנו כי נפל פגם בכך שהמל"ג ושר החינוך לא ראו לשנות מהתנהלותה של האוניברסיטה בנושא. מסקירת הדברים, ניכר כי האוניברסיטה התייחסה לכל אחת מן הפניות של העותרת וטיפלה בטענותיה באופן ראוי וסביר – והעובדה שהיא לא עשתה זאת בדרך שהעותרת ביקשה, איננה מקימה עילה להתערבות.

בתוך כך, האוניברסיטה גינתה את הדברים שנאמרו על ידי המשיב 4 והדגישה את מחויבותה לשמירה על חופש הביטוי והדעות באוניברסיטה; ובאופן פרטני – האוניברסיטה נזפה במשיב 4 על עצם אמירת הדברים, הבהירה כי חל איסור חמור לפעול

בהתאם להתבטאויות והזהירה אותו שככל שיפעל למימושן ההיתר שניתן לו ללמד באוניברסיטה יבוטל. בנסיבות אלה ובהינתן שהמשיב 4 הוא גמלאי המלמד בהתנדבות באוניברסיטה מספר שעות בודדות בקורס אחד, איננו מוצאים דופי בכך שהאוניברסיטה בחרה שלא לקיים הליך משמעותי ביחס אליו – והרושם הוא שהתכלית של הגנה על זכויות הסטודנטים באוניברסיטה הושגה באמצעות הצעדים שננקטו על ידה. כך בפרט לנוכח העובדה שהמשיב 4 הבהיר כאמור כי הוא מצר על ההתבטאויות והודיע כי הוא מעולם לא פעל או התכוון לפעול על פיהן. בהתאם, לא קמה עילה להתערב באופן שבו המל"ג טיפלה בסוגיה – ובהקשר זה ייאמר כי ניכר שהמל"ג ביררה את טענות העותרת לעומק, ואף דרשה מן האוניברסיטה להבהיר את עמדתה על מנת לוודא את מחויבותה למניעת הפליה בין סטודנטים בשל דעותיהם. ייאמר עוד, כי לנוכח חלופת המכתבים הרבה בנושא – אין גם יסוד לטענה כי התנהלותה של האוניברסיטה בהקשר זה לא נומקה כדבעי.

8. סופו של דבר, העתירה נדחית. אין צו להוצאות.

ניתן היום, י"ז בחשון התשפ"א (4.11.2020).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט